

Артем Євгенович ГЕРАСИМОВ,

курсант

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Аліна Григорівна ГАРКУША,

доцент кафедри кримінального процесу

*Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За наслідками російської агресії виникла неабияка потреба вдосконалення та реформування існуючої системи законодавства України. Зокрема, положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) дещо змінилися з початку воєнних дій на території нашої держави. Ефективне функціонування правоохоронних органів в Україні завжди залежало від якості реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення. Таким чином, від чіткої правової регламентації процесуальних дій на початку досудового розслідування залежить рівень дотримання основних принципів кримінального провадження, основоположних прав та свобод людини в умовах воєнного стану.

Чинним кримінально-процесуальним законодавством передбачено, що кримінальне провадження починається зі стадії досудового розслідування. Згідно ст. 214 КПК України досудове розслідування розпочинається із внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР). Слідчий, дізнавач або прокурор після отримання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, або самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, які можуть вказувати на вчинення кримінального правопорушення, невідкладно, але не пізніше ніж 24 годин після цього моменту зобов'язані внести відповідні відомості до ЄРДР [1].

Вимоги ст. 214 КПК України щодо строків та порядку внесення відомостей до ЄРДР є уніфікованими для всіх видів кримінальних проваджень. Водночас, стандарти ефективного розслідування відповідно до практики ЄСПЛ визначають: «Ефективність розслідування втілює в собі вимоги щодо оперативності та розумної швидкості. Навіть якщо існують перешкоди або труднощі, які перешкоджають прогресу розслідування у конкретній ситуації, оперативне реагування національних органів влади є надзвичайно важливим для підтримання громадської віри в їх відданість принципам верховенства права та їх здатність запобігати проявам сприяння незаконним діям або терпимості до них (Рішення ЄСПЛ у справі «Риженко проти України» (Заява № 55902/11)) [2].

В умовах введеного воєнного стану українським законодавцем внесені деякі зміни до КПК України, що стосуються початку досудового розслідування під час особливого режиму кримінального провадження. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-ІХ від 14.04.2022 передбачені деякі зміни, якими впроваджено внесення доповнень до процесуального порядку початку досудового розслідування [3].

По-перше, ст. 615 КПК України передбачає, що у разі введення воєнного стану та якщо: 1) відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань - рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 цього Кодексу. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду) [1].

Гловіюк Ірина у своїй науковій праці, присвяченій коментуванню внесених змін до Кримінального процесуального кодексу України, а саме: Розділу ІХ-1, зазначає, що у п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин. Посилання на відповідні процесуальні документи вказує, що процесуальні дії фіксуються у загальновстановленому порядку, тобто відповідно до глави 5 КПК: 1) у протоколі; 2) на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії; 3) у журналі судового засідання [4].

На нашу думку, впровадженні зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку початку досудового розслідування є необхідними в існуючій обстановці в державі. У зв'язку з соціально-політичними, економічними, військовими перетвореннями в Україні виникає потреба у пристосуванні норм національного законодавства до названих змін обстановки. Тож, надання можливості починати досудове розслідування дізнавачу, слідчому, прокурору відповідною постановою за відсутності технічного доступу до ЄРДР є ефективним шляхом вдосконалення діяльності сторони обвинувачення під час особливого режиму кримінального провадження в Україні.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. Відомості Верховної ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
2. Справа «Риженко проти України»: Рішення Європейського суду з прав людини від 30.07.2015. Міжнародні суди. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a73.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>.

4. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Електронне видання. Львів-Одеса, 2022. 31 с. URL: <https://zib.com.ua/files/2022-komentar-rozdil-IX.pdf>.

Ірина Василівна ГЛОВІЮК,
*професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Інституту прав Львівського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України*

ВИКОРИСТАННЯ У ДОКАЗУВАННІ КОМП'ЮТЕРНИХ ДАНИХ ТА АРЕШТ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ АБО ЇХ ЧАСТИН

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» № 2137–ІХ були внесені зміни до КПК України стосовно використання у доказуванні комп'ютерних даних. У пояснювальній записці [1] для обґрунтування прийняття закону згадується Конвенція про кіберзлочинність. Для забезпечення такого доказування було внесено зміни і до порядку тимчасового вилучення та арешту комп'ютерних систем. Зокрема, натепер тимчасове вилучення електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку для вивчення фізичних властивостей, які мають значення для кримінального провадження, здійснюється лише у разі, якщо вони безпосередньо зазначені в ухвалі суду. Забороняється тимчасове вилучення електронних інформаційних систем, комп'ютерних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, крім випадків, коли їх надання разом з інформацією, що на них міститься, є необхідною умовою проведення експертного дослідження, або якщо такі об'єкти отримані в результаті вчинення кримінального правопорушення чи є засобом або знаряддям його вчинення, а також якщо доступ до них обмежується їх власником, володільцем або утримувачем чи пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. У разі необхідності